

Undersökning av levnadsförhållanden (ULF) 2009

LE0101

I denna beskrivning redovisas först allmänna och legala uppgifter om undersökningen samt dess syfte och historik. Därefter redovisas undersökningens innehåll och tillförlitlighet samt hur den genomförs och hur man kan ta del av resultaten. Genom att klicka på en rubrik i innehållsförteckningen kommer man direkt till aktuellt avsnitt.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
A Administrativa och legala uppgifter	2
A.1 Ämnesområde	2
A.2 Statistikområde	2
A.3 SOS-klassificering	2
A.4 Statistikansvarig	2
A.5 Statistikproducent	2
A.6 Uppgiftsskyldighet	3
A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter	3
A.8 Gallringsföreskrifter	3
A.9 EU-reglering	3
A.10 Syfte och historik	3
A.11 Statistik användning	4
A.12 Uppläggning och genomförande	4
A.13 Internationell rapportering	4
A.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar	5
B Kvalitetsdeklaration	5
B.0 Inledning	6
B.1 Innehåll	6
1.1 Statistiska målstorheter	6
1.1.1 Objekt och population	6
1.1.2 Variabler	6
1.1.3 Statistiska mått	12
1.1.4 Redovisningsgrupper	12
1.1.5 Referenstider	12
1.2 Fullständighet	12
B.2 Tillförlitlighet	12
2.1 Tillförlitlighet totalt	12
2.2 Osäkerhetskällor	14
2.2.1 Urval	14
2.2.2 Ramtäckning	14
2.2.3 Mätning	14
2.2.4 Svartsbortfall	14

2.2.5	Bearbetning	14
2.3	Redovisning av osäkerhetsmått.....	17
B.3	<i>Aktualitet</i>	17
3.1	Frekvens	17
3.2	Framställningstid.....	17
3.3	Punktlighet	17
B.4	<i>Jämförbarhet och sammanvändbarhet</i>	17
4.1	Jämförbarhet över tiden.....	17
4.2	Jämförbarhet mellan grupper	17
4.3	Sammanvändbarhet med annan statistik	18
B.5	<i>Tillgänglighet och förståelighet</i>	18
5.1	Spridningsformer.....	18
5.2	Presentation	19
5.3	Dokumentation.....	19
5.4	Tillgång till primärmaterial	19
5.5	Upplysningstjänster.....	19

Administrativa och legala uppgifter (A)

A.1 Ämnesområde

Ämnesområde: Levnadsförhållanden

A.2 Statistikområde

Statistikområde: Levnadsförhållanden

A.3 SOS-klassificering

Tillhör (SOS)

För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se Förordningen om den officiella statistiken (2001:100)

A.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)
Postadress: Box 24300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100 Stockholm
Kontaktperson: Anders Ljungberg
Telefon: 08-5069 4615
Telefax: 08-5069 4772
E-post: förnamn.efternamn@scb.se

A.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)
Postadress: Box 24300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100 Stockholm

Kontaktperson: Anders Ljungberg
Telefon: 08-5069 4615
Telefax: 08-5069 4772
E-post: förnamn.efternamn@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger inte enligt lagen om den officiella statistiken (SFS 2001:100).

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100). Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204 och datalagen (1973:289) för behandling som påbörjats före personuppgiftslagens ikraftträdande. På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Från och med 30 juni 2009 gäller reglerna enligt 24 kap. 8 § i den nya offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Samtidigt upphör sekretesslagen 1980:100 att gälla.

A.8 Gallringsföreskrifter

Enligt lagen om den officiella statistiken ska personuppgifter gallras när de inte längre behövs för sitt ändamål. Regeringen eller Riksarkivet får dock föreskriva om undantag från denna skyldighet om det krävs av hänsyn till det nationella kulturarvet eller forskningens behov vilket är fallet för ULF-uppgifterna.

A.9 EU-reglering

Från och med 2008 anpassas och kompletteras delar av innehållet till EU-SILC undersökningen och insamlingen sker fortsatt som datorstödda telefonintervjuer. SILC står för Survey on Income and Living Conditions och är en undersökning som är gemensam för alla EU-länder där frågor ställs kring utbildning, boende, hälsa, sociala förhållanden, inkomster och arbete. Det innebär att ULF-undersökningen ska harmoniseras med övriga medlemsländers undersökningar. Undersökningens innehåll och genomförande styrs utav EU-förordningarna för 2008 (Regulation 362/2008) respektive 2009 (Regulation 646/2009).

A.10 Syfte och historik

Det huvudsakliga syftet med undersökningarna är att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. Utökningen av antalet komponenter i ULF har skett etappvis. Vid starten hösten 1974 ingick välfärdskomponenterna hälsa, ekonomi, sysselsättning och arbetsmiljö, utbildning samt boende. 1976 tillkom fritid och sociala relationer, och år 1978 politiska resurser, transporter samt trygghet och säkerhet. Från och med 1979 tillämpas i ULF en indelning i fyra huvudteman som återkommer med viss periodicitet, s.k. fördjupningar.

Dessa teman är Hälsa och omsorg, Arbetsliv, Sociala relationer samt Fysisk miljö. Se vidare under punkt A 14.

Fördjupningarna genomförs under en tvåårsperiod (sedan 1980). I varje fördjupningsomgång ingår ett antal centrala indikatorer från respektive välfärds-komponent samt frågor som utgör grund för gängse bakgrundsvariabler. Från och med år 1986 ingår regelbundet en paneldel i undersökningen. Med paneldel avses de individer som vid upprepade tillfällen under sin livstid får svara på frågor kring levnadsförhållanden.

A.11 Statistikanvändning

Undersökningen utgör underlag för samhällsdebatt, planering och utvärdering av såväl offentlig verksamhet och forskning som mycket annat. Till varje komponent i undersökningen som under ett visst år ingår i en fördjupningsstudie är knutet en referensgrupp där representanter för framför allt ansvariga myndigheter och forskningen inom området finns representerade. Referensgruppen tillsätts endast med hänsyn till de djupare studier som görs för en viss komponent, d.v.s. gruppen finns inte med löpande under hela tiden. Bland representerade myndigheter kan nämnas Socialstyrelsen, Socialdepartementet, Socialforskningsinstitutet och Folkhälsoinstitutet. Även LO är en viktig användare. Dessutom finns ett användarråd med extern representation som tar ställning till verksamhetsplaner och uppnådda resultat.

A.12 Uppläggning och genomförande

Urvalet består år 2009 av ca 20 400 individer i åldern 16 år och uppåt. I och med integreringen med SILC består urvalet av såväl individer knutna till den ordinarie ULF-undersökningen men även till SILC. ULF-urvalet består utav 4 300 personer, äldre tillägget som avser personer 75 år och äldre består av 1500 individer, paneldelen avseende 2009 som innehåller en urvalskomplettering för immigranter och individer i gruppen 16-24 år, innefattar 4000 individer medan de fyra SILC panelerna (som var för sig utgör en specifik fördjupning) sammantaget består av ca 10 600 individer. Urvalet dras från Registret för totalbefolkningen (RTB). Urvalet intervjuades genom datorstödda telefonintervjuer, d. v. s. intervjufrågorna lades in i ett datorprogram och lästes i telefon upp av intervjuaren som också registrerade svaren. Ett ytterligare urval utgörs av barn, 10–18 år, till de intervjuade föräldrarna (Barn-ULF). Även barnen intervjuades genom datorstödda telefonintervjuer.

Efterbearbetning (granskning, rättning, kodning) sker manuellt i datormiljö. Kodning sker förövrigt också redan till viss del i intervjuarsituationen. Innehållet förändras enligt en långsiktig plan (se punkt A.14 nedan). Utifrån intervjudata skapas en mängd härledda variabler. Till detta kommer en omfattande registerinsamling, främst inkomster från Inkomst- och taxeringsregistret, IoT. Uppräkningstalen (viktsystemet) bygger på efterstratifiering efter kön, ålder, civilstånd och region.

A.13 Internationell rapportering

ULF-undersökningen är från och med 2008 integrerad med SILC vilket medför att delar av variabelinnehållet rapporteras till Eurostat. Innehållet med avseende på variabler och population hämtas från SILC. Rapporteringen till Eurostat sker 2 ggr per år, 1 mars och 1 oktober. De variabler som levereras är endera longitudinella eller av tvärsnittskaraktär.

A.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Från och med år 2008 är ULF integrerad med EU-SILC (European Survey on Incomes and Living Conditions). Detta innebär bland annat att utrymme för de tidigare fördjupningsfrågorna i ULF minskar i syfte att göra plats för frågor från EU-SILC. I 2008 och 2009 års undersökning fördjupas därför inte sociala relationer utan endast politiska resurser och trygghet, vilket visas i schemat nedan.

Hitintills har de olika komponenterna samlats till fyra huvudteman som återkommande roterat enligt schemat nedan. Här visas också den planerade indelningen åren framöver.

HUVUDTEMA	PERIODICITET					
SOCIALA RELATIONER						
Politiska resurser	1978	1984-85	1992-93	2000-01	2008-09	2016-17
Trygghet	1978	1984-85	1992-93	2000-01	2008-09	2016-17
Sociala relationer, familj	1976	1984-85	1992-93	2000-01	-	?
ARBETSLIVET						
Sysselsättning och arbetsmiljö	1975	1979	1986-87	1994-95	2002-03	2010-11
Ekonomi	1977	1979	1986-87	1994-95	2002-03	2010-11
Utbildning	1975	1979	1986-87	1994-95	2002-03	2010-11
HÄLSA OCH OMSORG	1975, 1977	1980-81	1988-89	1996-97	2004-05	2012-13
FYSISK MILJÖ						
Boende	1975	1982-83	1990-91	1998-99	2006-07	2014-15
Transporter	1978	1982-83	1990-91	1998-99	2006-07	2014-15
Fritid	1976	1982-83	1990-91	1998-99	2006-07	2014-15

För år 2009 sker en fördjupningsstudie inom områdena politiska resurser och trygghet, ett arbete som kommer att pågå under 2010.

I samband med att ULF-undersökningen har integrerats med SILC har detta medfört krav på leverans utav vissa nyckelvariabler (s.k. core variables). Dessa variabler är knutna till inkomst, fattigdom och socialt utanförskap.

B Kvalitetsdeklaration

B.0 Inledning

Det huvudsakliga syftet med undersökningen är att ge beslutsfattare av olika slag, media, forskare, liksom den samhällsintresserade allmänheten möjligheter att studera välfärden och dess utveckling ur olika perspektiv.

B.1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Huvudsakligen redovisas procentskattningar och medelvärden för olika välfärdsindikatorer.

1.1.1 Objekt och population

Undersökningarna är inriktade på att ta fram statistiska uppgifter för den grupp av personer som fyller 16 år och däröver under undersökningsåret – övre åldersgräns saknas alltså numera. Urvalet dras från personer som stadigvarande är bosatta i Sverige. Stadigvarande bosatt är den som är folkbokförd i riket och inte vistas utomlands långvarigt. I redovisningen kan objekten utgöras av individer (även barn) och hushåll.

1.1.2 Variabler

ULF-innehållet är föremål för ständig översyn, indikatorer utgår, nya tillkommer. Intervjublanketterna finns tillgängliga på SCB:s hemsida. Nedan redovisas indikatorer som ingår flertalet år när respektive tema är fördjupad:

TEMA: SILC (Social Inclusion and Living Conditions)

EU-SILC ska belysa den sociala hälsan inom EU med avseende på ett antal indikatorer. Undersökningen samlar in information varje år kring inkomst, fattigdom, socialt utanförskap och levnadsförhållanden. Varje år sker insamling från tvärsnittsdata (data knutet till en viss tidpunkt) och longitudinell data (avser data som samlas in för samma individer under flera år, i regel fyra år).

I huvudsak ligger fokus på inkomst och ekonomiska komponenter på detaljnivå. Insamlingen sker framförallt på individnivå men också för hushåll gällande vissa variabler. Varje år skickas ett antal primära (högt prioriterade) variabler till Eurostat medan det var fjärde år eller mindre frekvent skickas sekundära variabler. I syfte att öka jämförbarheten mellan länderna får Eurostat även

uppgifter om klassifikationer, definitioner samt procedurer och riktlinjer som arbetet sker efter.

TEMA: HÄLSA OCH OMSORG

Huvudinnehåll: *Allmänt hälsotillstånd - Sjukhusvistelser och läkarbesök - Tandtillstånd och tandläkarbesök - omsorgsbehov*

Indikatorer

Bedömning av eget hälsotillstånd

Förekomst av långvarig sjukdom eller något handikapp
- erhåller regelbunden medicinsk behandling
- har svåra besvär
- har nedsatt arbetsförmåga i olika hög grad till följd av långvarig sjukdom
- besvärens debuttidpunkt
- läkarkontakt för långvarig sjukdom

Nedsatt syn eller hörsel

Nedsatt rörlighet
- hjälpbehov bland rörelsehindrade personer

Tillfällig aktivitetsnedsättning orsakad av sjukdom eller skada
- sjukskrivning

Sjukhusvård

Upplevt men ej tillgodosett behov av läkarvård

Tandläkarbesök

Behov av vård och omsorg bland handikappade och äldre

Rökvanor

Motionsvanor

TEMA: ARBETSLIV

Ekonomi:

Huvudinnehåll: *Bostads- och barntillsynskostnader - Inkomster, transfereringar - Tillgång till viss materiell utrustning*

Indikatorer

Arbetsinkomst för intervjuperson och eventuell make/maka

Disponibel inkomst per person

Hushållets disponibla inkomst

Inkomst före och efter skatt för intervjuperson och eventuell make/maka

Barnomsorgskostnader

Bostadskostnader

Möjlighet att skaffa fram 15 000 kr inom en vecka

Tillgång till bil, båt, husvagn

Sysselsättning och arbetstider:

Huvudinnehåll: *Arbetslösheterfarenhet - Arbetstider - Egna sysselsättningsförhållanden - Make/makas sysselsättningsförhållanden - Restider*

Indikatorer

Aktuella sysselsättningsförhållanden

Yrke

Näringsgren

Arbetslösheterfarenhet

Huvudsaklig arbetstid eller skiftform

- arbetstid

- restid

- övertid

- extraarbete

Obekväma arbetstider

- lördags- och söndagsarbete

- morgon- och kvällsarbete

- nattarbete

- skiftarbete

Önskemål om ändrade arbetstider

Vidareutbildning på arbetstid

Orsaker till deltidarbete

Önskemål om förvärvsarbete

Arbetsmiljö:

Huvudinnehåll: *Fysisk och psykosocial arbetsmiljö*

Indikatorer

Fysisk arbetsmiljö

- besvär av gas, damm, rök eller dimma

- besvär av olämplig belysning

- besvär av otillräcklig ventilation

- besvär av värme, kyla, drag

- buller

- farliga ämnen

- olämpliga arbetsställningar

- risk för olycksfall
- skakningar och vibrationer
- smuts
- svettig i jobbet
- tunga lyft
- upprepade och ensidiga arbetsrörelser
- bildskärmsarbete

Psykosocial arbetsmiljö

- enformighet
- frihet i arbetet
- jäkt
- psykisk ansträngning
- inflytande

Utbildning:

Huvudinnehåll: Utbildningsnivå -studieaktiviteter

Indikatorer

Hel- och deltidsstuderande vid intervjutillfället

Individens utbildningshistorik

Utbildningens yrkesinriktning

Utbildningsnivå

Utbildningstid

Skolform

Studerande vid intervjutillfället efter typ av studier

Studiedeltagande efter

- antal kurser
- antal timmar
- förläggning till arbetstid
- kursarrangör
- kursinnehåll
- syfte

Invandrades förmåga att läsa svenska

TEMA: FYSISK MILJÖ

Transporter och kommunikationer:

Huvudinnehåll: *Avstånd till service - Individuella transportresurser - Kollektivtrafikstandard - Transportarbete/resmönster*

Indikatorer

Tillgång till bil

Avstånd och faktisk restid till arbetet, närmaste servicecentrum, närmaste grönområde

Närhet till kollektivtrafik

Fritid:

Huvudinnehåll: *Fritidsaktiviteter - Semesterresande- Fritidshusboende*

Indikatorer

Semesterresande

Tillgång till och vistelse i fritidshus

Friluftaktiviteter

Idrottsaktiviteter

Motionsvanor

Kulturaktiviteter

Tillgång till dator och Internet i hemmet

Boende:

Huvudinnehåll: *Inre och yttre boendemiljö - Trygghet och stabilitet i boendet - Yttre boendemiljö - Åsikter om bostaden och omgivningen*

Indikatorer

Hustyp, upplåtelseform

Utrymmesstandard, trångboddhet

Bostadens utrustning

Grannkontakter

Skadegörelse i bostadsområdet

Hemförsäkring

TEMA: SOCIALA RELATIONER:

Politiska resurser:

Huvudinnehåll: *Bedömning av samhällets service - Föreningsverksamhet - Politiska aktiviteter*

Indikatorer

Föreningsliv, medlemskap och aktivitet i

- politiska partier
- fackliga organisationer
- andra typer av organisationer och föreningar (kan variera från undersökning till undersökning)

Politiska aktiviteter

- diskussionsagerande
- tagit kontakt med förtroendevalda
- skrivit insändare, undertecknat upprop, deltagit i demonstrationer etc.

Förmåga att överklaga ett beslut av en myndighet

Sociala relationer:

Huvudinnehåll: *Hushållets sammansättning och familjebildning - Kontakter och kontaktmöjligheter med grannar, släkt och vänner*

Indikatorer

Hushållets sammansättning

Uppväxtfamilj

Barnomsorg

Umgänge med barn, föräldrar och syskon

Kontakt med arbetskamrater i och utanför arbetet

Umgänge med grannar samt andra vänner och bekanta

Har någon nära vän

Trygghet och säkerhet:

Huvudinnehåll: *Försäkringsskydd - Offer för våld, hotelser, stölder och skadegörelse - Oro inför vissa förhållanden*

Indikatorer

Utsatt för våld eller hot om våld

- typ av våld
- skadornas art och konsekvenser
- poliskontakter
- relation till gärningsmannen

Utsatt för egendomsbrott

- typ av stöld eller skadegörelse

Oro för

- egen hälsa
- familjens ekonomi
- arbetslöshet
- våld eller inbrott

- den internationella situationen

Försäkringsskydd
- hemförsäkring för bostad

1.1.3 Statistiska mått

I undersökningen studeras främst totala antalet objekt (vanligen individer eller hushåll) med en viss egenskap, procenttal samt medelvärden i population och redovisningsgrupper.

1.1.4 Redovisningsgrupper

I undersökningen finns en mängd redovisningsgrupper. Bland de mest centrala kan nämnas kön, ålder, familjetyp, generation, region, socioekonomisk grupp samt medborgarskap.

1.1.5 Referensperioder

Datainsamlingen sker genom ett antal produktionsomgångar fördelade över året. Härigenom erhålls årsmedeltal för de olika undersökningsvariablerna. I blanketten förekommer många olika referensperioder: senaste veckan, senaste fjorton dagarna, två månader, tre månader, 12 månader etc.

1.2. Fullständighet

ULF belyser levnadsförhållanden genom att ha med ett stort antal välfärdskomponenter. Studien av varje välfärdskomponent fördjupas i samband med att den med några års mellanrum återkommer i undersökningen som huvudtema. För 2009 gäller detta trygghet och medborgerliga aktiviteter.

B.2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Det är främst noggrannheten eller det totala felet i en skattning som är av intresse för statistikanvändarna. För beräkning av det totala felet krävs kunskaper om de olika feltypernas storlek. Den kunskap som finns är inte kvantifierbar på alla punkter, varför exakta beräkningar av hela felets storlek sällan kan göras.

Det totala felet kan diskuteras med hjälp av en felmodell. Först kan en uppdelning i ett icke-systematiskt fel och ett systematiskt fel göras.

Det icke-systematiska felet (precisionen) är ett uttryck för den slumpmässiga avvikelser från skattningens förväntade värde och beror bl.a. på att endast ett stickprov av befolkningen undersöks. Det slumpmässiga felet antas vara noll i genomsnitt d.v.s. felet tar ut varandra vid upprepade urvalsdragningar. När antalet mätningar utökas antas det skattade parametervärdet närma sig det sanna parametervärdet. Ett exempel på parameterskattning inom ULF som

enbart innehåller slumpmässiga fel är tillgången till bil. Frågan som ställs är lättbegriplig och bör inte leda till andra typer av fel än ett urvalsfel, d.v.s. fel som orsakas av att den skattade biltillgången i genomsnitt i urvalet avviker med en viss procentuell felmarginal från biltillgången i hela Sveriges befolkning.

Ett systematiskt fel (skevhet/ bias) föreligger då skattningens förväntade värde skiljer sig från parameterns sanna värde. I motsats till det slumpmässiga felet avviker det systematiska felet hela tiden i en riktning vilket gör att felet inte går att reducera eller helt ta bort genom utökning av antalet mätningar.

Anledningen till förekomsten av systematiska fel kan exempelvis vara estimatorns matematiska egenskaper eller systematiskt felaktiga uppskattningar.

De personer som ingår i ett urval kan av olika skäl uppge ett felaktigt värde för en variabeluppgift som antingen leder till systematisk över- eller underskattning av en parameter. En över- eller underskattning görs av flera individer i ett urval på ett icke slumpmässigt sätt och det beror i sin tur på att enskilda frågor i ULF formuläret innehåller ord eller meningar som bidrar till en viss skevhet/bias.

En fråga som kan tjäna som exempel på systematiskt fel är frågan om motionsvanor varje vecka. Numera poängterar intervjuaren att även promenader på minst 30 minuter räknas som motion. Tidigare år fanns emellertid en stor risk för systematiska underskattningar av motionen bland individer då promenader inte räknades upp bland exemplen på motionsvanor (även om intervjuaren ibland kunde lyfta fram promenader som exempel på motion) trots att man anser att promenader ska likställas med löpning, aerobics etc. i detta avseende.

Storleken av de systematiska felen kan ofta endast bli föremål för bedömning. Det bör dock observeras att samma feltyp kan ha olika inverkan på olika estimatorer. Ett bortfall, även av måttlig storlek, medför en automatisk underskattning av olika totaler om inte särskilda vägningsförfaranden tillgrips, men behöver inte medföra att systematiskt fel uppträder vid skattning av medelvärdet.

Vid förekomst av systematiskt fel är sannolikheten att ett konfidensintervall innehåller det sanna parametervärdet lägre än den angivna konfidensgraden. Så länge det systematiska felet är mindre än en femtedel av det slumpmässiga felet är betydelsen av det förstnämnda felet dock försumbar om man använder intervall med konfidensgraden 95 %.

Både det icke-systematiska och det systematiska felet kan i sin tur delas upp i fel orsakade av icke-observation (som uppkommit genom att man inte kunnat observera/intervjua hela urvalet), och observations- eller mätfel (som gör att värdet avviker från det "sanna" värdet för den variabel man avser mäta). De olika feltyperna som diskuteras i det följande har grupperats efter denna uppdelning. Observera att de kan innehålla bidrag från både icke-systematiska och systematiska källor.

I princip bör en bedömning göras för varje skattning. Här redovisas vissa bedömningar om olika feltypers effekt är det allmänt hållna synpunkter som förs fram. Man bör vara beredd på att effekten kan vara annorlunda i särskilda fall. Speciellt gäller detta känsliga variabler och små redovisningsgrupper.

2.2 Osäkerhetskällor

2.2.1 Urval

Urvalet består år 2009 av ca 9 800 individer i åldrarna 16 år och därutöver. Av dessa 9 800 individer återfinns 1 500 individer i åldersgruppen 65 år och äldre inom urvalet som benämns som äldre tillägget, paneldelen uppgår till 4 000 individer medan det ordinarie ULF urvalet består av 4 300 individer. SILC urvalet består av 10 600 individer.

Storleken på urvalsfelet eller det slumpmässiga felet kan uppskattas från undersökningsresultaten. Det anges normalt i termer av skattningens varians, standardavvikelse eller konfidensintervall. Konfidensgraden är ett mått på sannolikheten att man vid den valda proceduren skall erhålla ett intervall som innehåller det sanna populationsvärdet. Approximativa längden av halva 95-procentiga konfidensintervall redovisas i rapporterna. Mer information finns på http://www.scb.se/Pages/Standard_49129.aspx

2.2.2 Ramtäckning

Täckningsfel på grund av icke-observation kan bero på undertäckning i undersökningen, d.v.s. att vissa objekt i undersökningspopulationen saknas i urvalsramen. Undertäckningen i ULF är både absolut och relativt sett liten, varför undertäckningsfelen kan negligeras.

En annan typ av täckningsfel är övertäckning som förekommer om objekt som ej tillhör undersökningspopulationen ingår i urvalsramen och kan komma med i resultatredovisningen. Förekomsten av övertäckning medför inga systematiska fel eftersom denna (avlidna, emigranter) gallras ut före intervjuerna. Den har dock effekten att precisionen blir sämre än om ingen övertäckning föreläggat. Denna effekt är dock mycket svag i ULF. Övertäckningen omfattar ca 1,2 % av urvalet/populationen. Vid populationsskattningarna tas hänsyn till övertäckning.

2.2.3 Mätning

Intervjuaren kan missuppfatta instruktioner eller intervjupersonens svar, vilket bidrar till det systematiska felet. Systematisk missuppfattning hos enstaka intervjuare kanske inte snedvrider resultaten i nämnvärd utsträckning, men ett mått på detta slags fel kan inte anges.

Intervjuarens personlighet och uppträdande kan påverka svaren, speciellt på "subjektiva" frågor, t.ex. attitydfrågor.

I viss utsträckning förekommer vid intervjun felaktigt utelämnade frågor. Då komplettering i efterhand inte alltid är möjlig, ökar det partiella bortfallet.

Respondentfel kan vara minnesfel, att man medvetet eller omedvetet förvränger svaret, eller att man helt enkelt inte kan besvara frågan.

De flesta av ULF-frågorna handlar om nuläget, där minnesfel inte spelar någon större roll som felkälla. Svaren på frågor av typen "Hur ofta under de senaste 12 månaderna?" bör däremot tolkas med försiktighet.

En felkälla kan vara att intervjupersonen under intervjun söker framställa sig i så god dager som möjligt. Man är då angelägen att avge "socialt acceptabla" svar alternativt svar som man tror intervjuaren själv skulle instämma i. ULF innehåller endast ett fåtal attitydfrågor som skulle kunna medföra denna risk. Däremot ingår en del frågor om vanor och beteenden där inverkan av denna felkälla inte kan uteslutas.

Frågorna i ULF-blanketten är mer eller mindre lättbesvarade. Det är också troligt att vissa frågor uppfattas olika av olika intervju personer. Speciell försiktighet bör iaktas vid tolkningen av svar på attitydfrågor, avståndsfrågor och frågor om hur ofta man gjort något, t.ex. motionerat eller träffat släkt och vänner.

Uppgifterna i ULF har under perioden 1975-2005 i huvudsak insamlats vid besöksintervjuer. Blanketten var då anpassad till just denna intervju metod med svarskort (som intervju personen får läsa) för frågor med komplicerade svarsalternativ. Under årens lopp har en ökande andel av intervjuerna, ca 26 % år 2005, av olika skäl genomförts via telefon då intervjuaren läst upp frågorna från pappersblanketten. Under år 2006 genomfördes cirka hälften av intervjuerna genom den traditionella metoden besök/telefon och cirka hälften telefonintervjuer. Inför telefonintervjuerna gjordes vissa anpassningar av formuläret och datorstödda intervjuer (s.k. WinDati) användes. De analyser som gjorts på materialet uppvisar inga trender i någondera riktningen, d.v.s. ingen av metoderna ger skattningar som konsekvent ligger över eller under den andra och oftast kan inga påvisbara skillnader mellan de båda insamlingsmetoderna hittas. Användaren bör dock vara uppmärksam på att det kan förekomma brott i ULF:s tidserier. Från och med år 2007 samlas alla uppgifter i huvudsak in med telefonintervjuer medan anpassningen till EU-SILC sker från och med 2008 med avseende på innehållet i undersökningen. För 2008 och åren framöver samlas uppgifter in via en telefonanpassad blankett.

Med indirekt intervju avses att intervjun genomförts med annan person än den som utvalts att delta i undersökningen. Enligt reglerna skall denna person vara en som noga känner till intervju personens förhållanden, helst make/maka/sambo, föräldrar, vuxna barn. Även kurator, avdelningssköterska vid en vårdanstalt kan komma i fråga.

Erfarenheterna tyder på att indirekta intervjuer mycket väl kan användas. Vissa

problem kan dock förekomma. Den ”indirekta” uppgiftslämnaren kan t.ex. tro sig känna till intervjupersonens arbetsförhållanden men vet i själva verket inte att intervjupersonen bytt arbetsuppgifter och därigenom fått förändrade arbetsförhållanden.

Sannolikt är detta slags fel av begränsad omfattning. Vid indirekt intervju exkluderas frågor som bedömts som olämpliga att ställa indirekt. Dessutom utgör de indirekta intervjuerna en mycket liten andel av det totala antalet intervjuer.

Som en sorts ”indirekta” intervjuer kan även betraktas de intervjuer som görs med utländska medborgare genom tolk eller genom någon familjemedlem som kan tala svenska (mer eller mindre bra). Vid s.k. fältobservationer har det framkommit att kvaliteten i dessa intervjuer inte alltid är acceptabel.

2.2.4 Svartsbortfall

Svartsbortfall, vanligen förkortat till bortfall, uppstår när värde på en eller flera observationsvariabler (vanligen intervjuarfrågor) i en undersökning inte kan inhämtas. Saknas alla värden för en person är det frågan om *objektsbortfall*; saknas enbart vissa värden, handlar det om *partiellt bortfall*.

Objektsbortfallet i ULF har för åren 1990-2008 varierat mellan 19,5 och ca 27,1 procent av nettourvalen. År 2009 uppgick bortfallet till 31,2 procent. Bortfallet fördelades över kategorierna avböjt medverkan (15,3 procent), ej anträffade (11,7 procent) och förhinder (4,2 procent). För 2009 finns vid denna tidpunkt ej några uppgifter om bortfall. Till detta kommer ett partiellt bortfall av varierande storlek på de olika frågorna.

Bortfallsfel i skattningarna uppstår om fördelningarna för olika resultat i bortfallet skulle skilja sig från de fördelningar som erhållits från de som deltagit i undersökningen.

Bedömningar av bortfallsfelets storlek är i allmänhet mycket svåra att göra. Av naturliga skäl kan man endast i undantagsfall göra empiriska studier av detta. Det handlar då om avstämningar mot uppgifter som insamlats på annat sätt, men i allmänhet är man hänvisad till mer eller mindre välgrundade rimlighetsbedömningar.

Bortfallsfelen i skattningarna blir mindre ju mer bortfallsobjekten liknar svarsobjekten i respektive uppräkningsgrupp. Den gruppvisa uppräknningen, som görs i ULF (bortfallskompensationen) tenderar till att minska bortfallsfelen men kan knappast eliminera dem. Om bortfallet är stort i vissa befolkningsgrupper, t.ex. bland socialbidragstagare, kan det medföra ett avsevärt systematiskt fel i resultatredovisningen av exempelvis utsatta grupperns levnadsförhållanden.

2.2.5 Bearbetning

Förutom rena slarvfel vid bearbetningen kan bearbetningsfel förekomma om instruktionerna för dataregistrering, granskning och kodning leder till missuppfattningar. Genom kontrollprogrammen med följande upprättning elimineras merparten av bearbetningsfelen. Några mindre studier av kodningens kvalitet

(kodning av socioekonomisk grupp, sjukdomar) tyder på att endast smärre systematiska fel förekommer.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Samtliga rapporter, och uppgifter som lagts ut i SCB:s databaser, innehåller dels uppgifter om urvalsstorlekar, dels hjälptabeller med vars hjälp approximativa konfidensintervall kan beräknas.

B.3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningarna genomförs löpande under ett kalenderår. Dessa mätningar summeras till årsundersökningar.

3.2 Framställningstid

Det färdiga registret inklusive vikter och konstruerade variabler föreligger 9-10 månader efter utgången av 2009.

3.3 Punktlighet

Basrapporteringen brukar redovisas ca 6 månader efter det andra kalenderåret i en dubbelårgång. För 2009 har basrapporteringen genomförts under hösten 2010.

B.4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Undersökningen har genomförts med väsentligen samma definitioner och metodik under perioden 1975-2005. Möjligheterna till jämförelser över denna tidsperiod är därför mycket goda. Metodskiftet till telefonintervjuer 2006 (delvis) och fr.o.m. 2007 i full skala, innebär endast att jämförbarheten försämrar för några indikatorer medan det överlag är fullt möjligt att jämföra resultaten mellan åren.

Resultaten i ULF påverkas av metodbytet genom att intervjusituationen förändras och även till följd av att frågorna ändras med avseende på konstruktion och definition. Telefonintervjuerna antas inte ge samma möjlighet till att reda ut eventuella missförstånd som fallet är vid besöksintervju vilket i sin tur kan ge upphov till skillnader i resultat mellan olika år orsakade av olika metodval.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

De strävanden mot mer samordnade mätningar som görs av SCB i projektet Socialstatistiskt system medför förhoppningsvis att jämförelser mellan skilda

undersökningar (t.ex. ULF och Arbetskraftsundersökningarna, AKU) kan underlättas. Projektet med ett gemensamt socialstatistisk system pågår fortfarande .

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

ULF-undersökningar utgör i många avseenden en unik datakälla. Många andra undersökningar utnyttjar ofta ULF-frågor för att kunna använda ULF som referensmaterial. De nordiska undersökningarna av levnadsförhållanden har vid två tillfällen varit helt samordnade. Inkomstdelen i ULF är så långt möjligt begreppsmässigt samordnad med undersökningen av hushållens inkomster (HEK).

B.5 Tillgänglighet och förstaelighet

5.1 Spridningsformer

Publicerade rapporter finns fritt tillgängliga i pdf-format via SCB:s hemsida.

Planerad publicering redovisas i SCB:s publiceringskalender.

SCB:s databaser och ULF:s produktsida innehåller ett omfattande resultat- och tabellmaterial från ULF, www.scb.se/le0101

I serien Levnadsförhållanden (Sveriges Officiella Statistik) har fyra olika typer av rapporter publicerats. Komponentrapporterna (sektorsvisa rapporter som i enlighet med fördjupningsprogrammen publiceras vart åttonde år) utgör basrapporteringen från ULF. Utöver basrapporteringen finns en andra rapportvariant som innehåller helhetsbilder över välfärdens fördelning och utveckling. En tredje variant är rapporter om utsatta grupperns situation. Slutligen finns en fjärde typ av rapporter som berör avgränsade, speciella välfärdsproblem.

De senaste rapporterna i serien Levnadsförhållanden:

- 100 Välfärd och ofärd på 90-talet
- 101 Associational life in Sweden (General Welfare, Social Capital, Training in Democracy)
- 102 Politiska resurser och aktiviteter 1992-2001
- 103 Fritid 1976-2002
- 104 Offer för våld och egendomsbrott 1978-2002
- 105 Bruk och missbruk, vanor och ovanor. Hälsorelaterade levnadsvanor 1980-2002
- 106 Perspektiv på välfärden 2004
- 107 Så bor vi i Sverige. Bostäder, boendemiljö och transporter 1975-2002
- 108 Ungdomars etablering Generationsklyftan 1980-2003
- 109 Sysselsättning, arbetstider och arbetsmiljö 2002-2003
- 110 Barns villkor
- 111 Utbildning: Nivå och inriktning 1975-2003
- 112 Äldres levnadsförhållanden 1980-2003: Arbete, ekonomi, hälsa och sociala

- nätverk.
113 Ohälsa och sjukvård 1980-2005
114 Alkohol- och tobaksbruk
115 Barns hälsa
116 Barns fritid

5.2 Presentation

Rapporterna innehåller i regel tabeller och diagram samt såväl teknisk som kommenterande text. Cirka 140 välfärdsindikatorer, nuläge och utveckling 1980-2007, efter ett stort antal redovisningsgrupper finns på ULF:s produktsida på SCB:s hemsida (ämnesområde Levnadsförhållanden – Undersökningen av Levnadsförhållanden)

5.3 Dokumentation

I serien Levnadsförhållanden har hittills 17 publikationer utkommit. Här ingår såväl tekniska rapporter som olika metodstudier. Mer information finns på SCB:s hemsida under ämnesområde Levnadsförhållanden – Undersökningen av Levnadsförhållanden – Mer om undersökningen innehåller allmän information om undersökningen. I övrigt finns information om metodbytet, teknisk information uppgifter om frågeformuläret etc. under avsnittet *Mer om undersökningen*. Dokumentation finns även i form av frågeblanketter, variabeldokumentation och tekniska rapporter. Dessutom dokumenteras ULF successivt i MetaPlus och SCB DOK.

5.4 Tillgång till primärmaterial

SCB utför på uppdragsbasis specialbearbetningar av ULF (samtliga årgångar). Forskare och utredare kan efter särskild prövning få tillgång till avidentifierade mikrodata. Numera sker utlämnandet via det s.k. MONA-systemet (Microdata Online Access). De forskare som fått denna datatillgång kan koppla upp sig mot MONA-databasen.

5.5 Upplysningstjänster

Nedanstående personer kan lämna närmare upplysningar om undersökningen:

Chef för Enheten för Social Välfärdsstatistik

Anders Ljungberg
Tfn: 08-5069 4615
E-mail: förnamn.efternamn@scb.se

Boende och transporter

Philip Andö
Tfn: 08-5069 4423
E-mail: förnamn.efternamn@scb.se

Lars Häll
Tfn: 08-5069 5030
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Ekonomi

Tommy Blomqvist
Tfn: 08-5069 4844
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Fritid

Göran Nordström
Tfn: 08-5069 5015
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Hälsa, familj och sociala relationer

Ingrid Sjöberg
Tfn: 08-5069 5033
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Politiska resurser

Charlotte Samuelsson
Tfn: 08-5069 4817
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Sysselsättning och arbetsmiljö

Anne Danielsen Rackner
Tfn: 08-5069 4266
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Trygghet och säkerhet

Anna Hagman
Tfn: 08-5069 4819
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Utbildning

Anna Nyman
Tfn: 08-5069 4594
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Tabellframställning och databeredning

Alvaro Miranda
Tfn: 08-783 4656

E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Tommy Blomqvist
Tfn: 08-5069 4844
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

samt "Välfärdsbrevlådan"
Mailbox – Valfard@scb.se
Fax: 08-5069 4005

Statistiska metoder och analyser

Ola Höckert
Tfn: 5069 4458
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se

Anna Hagman
Tfn: 5069 4819
E-mail: fornamn.efternamn@scb.se